

Adam Andrzejuk

Katedra Ekonomiki Rolnictwa i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Produkcja i handel kawą na świecie i w Polsce

Wstęp

Kawa jest jednym z najcenniejszych surowców rolnych będących w obrocie na światowych rynkach. Jeden z największych badaczy kawy Brian Cowan z McGill University uważa, że kawa pochodzi z Etiopii [Cowan 2005]. Podobnego zdania są eksperci z National Coffee Association USA, którzy twierdzą, że do Europy trafiła dzięki angielskim podróżnikom około XVII wieku [NCA 2015]. Jak wszyscy konsumenci kawy wiedzą, nie jest ona jednolita w smaku, lecz występuje w formie różnych odmian. Do głównych gatunków kawy na świecie należą Arabica i Robusta, poza tym w handlu znajdują się w mniejszych ilościach Excelsa i Liberica. Arabica jest delikatniejsza w smaku, ale jednocześnie droższa od innych odmian. Robusta używana jest zazwyczaj do produkcji kawy rozpuszczalnej. Istnieje jeszcze inny podział stworzony przez Międzynarodową Organizację Kawy (International Coffee Organization). Organizacja wyodrębniła następujące grupy kawy: Colombian Mild Arabicas, Other Mild Arabicas, Brazilian Natural Arabicas, Robustas [ICO 2015].

W 2014 roku obroty w światowym handlu kawą osiągnęły 31,7 mld USD. Większość kawy jest uprawiana w subtropikalnych krajach rozwijających się, a przetwarzana i spożywana w krajach uprzemysłowionych. Kawa uprawiana jest głównie w Ameryce Południowej, subsaharyjskiej Afryce i Azji. International Coffee Organization szacuje, że kawa uprawiana jest w ponad 50 krajach świata, jej sprzedaż osiąga największe obroty w handlu światowym po ropie naftowej i są one najmniejsze wśród surowców rolnych. Uprawa kawy należy do pracochłonnych. Według niektórych szacunków około 17–20 mln gospodarstw domowych jest zaangażowanych w uprawę kawy, a około 100 mln ludzi na świecie czerpie bezpośrednie korzyści z handlu kawą [Lewin i in. 2004]. W niektórych krajach afrykańskich, np. w Etiopii, Ugandzie oraz Ruandzie, kawa stanowi źródło 54% przychodów dewizowych.

Cele i metodologia badań

Celem artykułu jest ukazanie głównych zagadnień związanych z produkcją i handlem kawą na świecie oraz różnic cen w podziale na kraje producenckie i konsumenckie. Poruszono kwestię pogłębiającego się rozwarstwienia między ceną, jaką uzyskują producenci kawy, a ceną przetworzonego surowca, co rzutuje na sytuację ekonomiczną niektórych krajów producenckich. Zakres czasowy badań obejmuje okres od 2000 roku do 2014 roku, w zależności od dostępności danych. Badaniem objęto kraje stanowiące główne ośrodki produkcji oraz importu ziaren kawy. Termin kawa rozumiany jest tutaj jako ziarna kawy, chyba, że zostało to zaznaczone inaczej. Badania przeprowadzono w formie analizy ekonomicznej, wykorzystując szeregi czasowe z Faostat oraz International Coffee Organization. Do analizy danych zastosowano podstawowe miary statystyczne oraz klasyczne metody wnioskowania. Prezentacja graficzna i tabelaryczna została wykonana technikami tabelaryczną i graficzną.

Analiza produkcji kawy

W celu zobrazowania, jak ważnym surowcem jest kawa, w tabeli 1 przedstawiono wartość międzynarodowego handlu kawą w porównaniu do wartości eksportu herbaty, pieprzu i imbiru. W 2014 roku wartość eksportu kawy przewyższała 4,48 razy wartość eksportu herbaty.

Tabela 1

Wartość eksportu produktów na świecie w latach 2009–2014 [tys. USD]

Produkt	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kawa	19 820 258	24 196 647	35 983 014	33 054 296	28 411 990	31 784 585
Herbata	5 478 213	6 460 763	7 103 486	6 731 706	7 728 605	7 071 672
Pieprz	1 939 547	2 290 645	3 285 258	3 587 851	3 599 029	4 262 052
Imbir	1 422 805	2 018 724	2 212 492	1 781 845	2 065 471	2 491 242

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Faostat.

Według Food and Agriculture Organization of the United Nations – Faostat, w 2013 roku wyprodukowano 8,9 mln t ziaren kawy. Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 2, wielkość produkcji ziaren kawy w okresie 2000–2013 wzrosła z poziomu 7,6 mln t w 2000 roku do 8,9 mln t w 2013 roku. Nie był to jednak trend jednolity. Średnio co drugi rok wielkość produkcji zmniejszała się.

Według podziału geograficznego do głównych producentów kawy na świecie w 2013 roku zaliczyć można: Brazylię, Wietnam, Kolumbię, Indonezję,

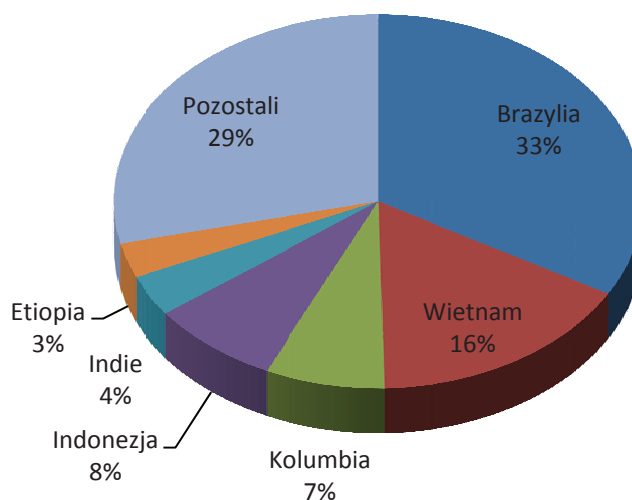
Tabela 2

Wielkość światowej produkcji ziaren kawy w latach 2000–2013 [t]

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
7 613 342	7 389 740	7 980 954	7 095 678	7 918 237	7 451 701	8 153 497
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
8 142 133	8 499 041	7 788 621	8 467 720	8 394 802	9 209 761	8 920 840

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Faostat.

Indie oraz Etiopię (rys. 1). Na dalszych pozycjach w ostatnich latach uplasowały się odpowiednio: Honduras, Meksyk, Uganda i Gwatemala. Jak pokazują dane przedstawione w tabeli 3, wśród największych producentów tylko w Brazylii i Wietnamie udało się znacząco poprawić produkcję w okresie 2000–2013.

**Rysunek 1**

Struktura produkcji kawy na świecie w 2013 roku według krajów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Faostat.

Niekwestionowanym liderem w produkcji ziaren kawy jest Brazylia, która w 2013 roku wyprodukowała 2,9 mln t ziaren kawy w porównaniu do 1,9 mln t w 2000 roku, co stanowi 56% wzrost. Jednocześnie Brazylia była miejscem pochodzenia 33% światowej produkcji ziaren kawy. Na drugim miejscu plasuje się Wietnam z produkcją o połowę mniejszą, która w 2013 roku osiągnęła poziom 1,4 mln t, notując wzrost o 82% w stosunku do 2000 roku. W skali światowej Wietnam produkuje 16% ziaren kawy i dzięki programom wsparcia rządowego stał się potężnym producentem na skalę światową. Na kolejnych pozycjach największych, światowych producentów ziaren kawy plasują się: Kolumbia,

Tabela 3

Wielkość produkcji ziaren kawy przez głównych producentów na świecie w latach 2000–2013 [tys. t]

Państwo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Brazylia	1903,5	1819,5	2649,6	1987,0	2465,7	2140,1	2573,3
Wietnam	802,5	840,6	699,5	793,7	913,8	831,0	985,3
Kolumbia	637,1	656,1	696,8	694,1	674,4	667,1	724,7
Indonezja	554,5	569,2	682,0	663,5	647,4	640,3	682,1
Indie	292,0	301,0	301,0	275,2	270,5	275,5	274,0
Etiopia	229,0	157,2	160,0	126,2	156,2	171,6	241,5
Państwo	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Brazylia	2249,0	2796,9	2440,1	2907,3	2700,5	3037,5	2964,5
Wietnam	1251,0	1055,8	1057,5	1105,7	1276,5	1565,4	1461,0
Kolumbia	757,1	688,7	468,7	535,4	468,5	462,0	653,2
Indonezja	676,5	698,0	682,6	684,1	638,6	691,2	698,9
Indie	288,0	262,0	262,3	289,6	302,0	314,0	318,2
Etiopia	273,4	260,2	265,4	370,5	376,8	275,5	270,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Faostat.

Indonezja, Indie i Etiopia. Produkcja w tych krajach zajmuje jednocyfrowy udział procentowy w produkcji globalnej. Niestety w przypadku tych czterech krajów wzrost produkcji w porównywalnym okresie nie był już tak spektakularny i wahał się od 144 tys. t w przypadku Indonezji (26-procentowy wzrost) do 16 tys. t w przypadku Kolumbii (2,5-procentowy wzrost). Indie i Etiopia osiągnęły wzrost produkcji w analizowanym okresie, odpowiednio o 26 i 40 tys. t.

Analiza cen kawy

Analizując ceny kawy, należy wziąć pod uwagę różnicę między cenami producenta a cenami skupu na poszczególnych rynkach głównych importerów.

Według towaroznawcy rynku kawy Wojciecha Kowalskiego rynek kawy, tak jak zdecydowana większość towarów pochodzenia roślinnego, jest endemicznie niestabilny. Oznacza to, że wahania cen mają swoje naturalne źródła w zmiennych warunkach pogodowych, które bezpośrednio przekładają się na podaż, tj. ilość i jakość oferowanego surowca. Ponadto działają tutaj naturalne dla branż bazujących na uprawie i hodowli stymulatory cenowo-produkcyjne, gdzie wzrost cen implikuje zainteresowanie zwiększeniem produkcji i z czasem doprowadza do obniżania się cen. Z kolei spadek cen przekłada się na mniejsze bodźce wytwór-

cze, co z czasem powoduje zmniejszenie się podaży i działa na ceny prozrostowo [Kowalski 2010]. Jednocześnie jak zaznacza Kowalski, w ostatnim okresie zaobserwować można coraz większy dyktat międzynarodowych korporacji, co jest rezultatem postępującej liberalizacji rynku kawy.

Według badań nad różnicami w cenach kawy mechanizm transmisji sygnałów cenowych z rynku światowego dla lokalnych producentów uległ znaczącej poprawie w ostatnich latach. W niektórych krajach istnieje nadal jednak asymetria w sposobach transmisji cen z rynków światowych na rynki krajowe [Krivonos-González 2007]. Przy dużych wahaniami cen kawy i słabym mechanizmie transmisji cen najczęściej korzystają duzi przetwórcy kawy. Według organizacji Fairtrade szacuje się, że firma przetwarzająca 1 mln 60-kilogramowych worków kawy miała lepsze wyniki w 2001 roku o sumę bliską 80 mln USD niż w roku poprzednim ze względu na niższe ceny ziaren kawy. Dla zobrazowania przypadków wielkiej trójki przetwórców kawy – Nestlé, Kraft (obecnie The Kraft Heinz) i Sara Lee (obecnie Hillshire Brands) – każda firma przerabia rocznie ponad 10 mln worków kawy. Dla drobnych rolników spadek cen jest katastrofalny [Fairtrade 2002]. Gdy ceny światowe kawy spadają, rolnicy odczuwają natychmiastowe zmniejszenie dochodów. Nie ma natomiast zauważalnej obniżki cen kawy w supermarketach. Potwierdzają to raporty finansowe spółek deklarujące zwiększenie zysków i marż w sytuacji spadających cen kawy na światowych rynkach [Nestlé 2001]. Mali i średni producenci ziaren kawy zmagają się z wieloma problemami. Można do nich zaliczyć: duże zadłużenie, brak zdolności kredytowej, brak zasobów finansowych na zakup środków produkcji, trudność z przechowywaniem zbiorów i potrzeba natychmiastowej sprzedaży w celu odzyskania nakładów i uzyskania dostępu do gotówki, co pociąga za sobą dużą chwilową nadpodaż i niskie ceny. Rozwiązaniem może być proces organizowania się producentów w spółdzielnie i grupy producenckie. Jak pokazują doświadczenia europejskie w tej dziedzinie, dla zapewnienia wysokiego stopnia zorganizowania się producentów rolnych potrzebne są jednak silne działania i wsparcie ze strony państwa [Woźniak-Andrzejuk 2012]. Nie zawsze ma to jednak miejsce, zwłaszcza dotyczy to krajów afrykańskich. Stephanie Daniels wskazuje, że istniejące organizacje producentów w krajach produkujących ziarna kawy potrzebują długofalowej pomocy instytucjonalnej, aby przetrwać na rynku i wzmocnić na nim swoją pozycję [Daniels i in. 2005].

Analizując hurtowy rynek krajów konsumenta, jak wynika z danych z tabeli 4, średnie ceny prażonej kawy na rynkach państw UE w 2014 roku oscylowały wokół wartości 6,86 USD/lb. Jeśli wyeliminować wartości odstające, czyli dla Malty i Wielkiej Brytanii, gdzie według metodologii Międzynarodowej Organizacji Kawy użyto cen za kawę rozpuszczalną, średnia ta spada do wartości 5,82 USD/lb. W podziale na region Europy Zachodniej i Wschodniej ceny kawy

Tabela 4

Porównanie średnich cen za 1 lb ziaren kawy w dystrybucji i u producentów na wybranych rynkach w 2014 roku

Wyszczególnienie	W dystrybucji [USD]	Wyszczególnienie	U producenta [USD]
Włochy	8,85	Kuba	2,36
Austria	8,63	Indie	1,76
Norwegia	7,31	Kolumbia	1,60
Turcja	6,45	Brazylia	1,35
Niemcy	5,72	Indonezja	1,18
Japonia	5,68	Wietnam	0,90
USA	4,99	Uganda	0,70
Polska	3,85	Togo	0,60
Francja	3,77	Côte d'Ivoire	0,57
X		Angola	0,55
		X	
UE średnio	6,86		
UE średnio bez wartości odstających	5,82		
Europa Zachodnia	7,59		
Europa Zachodnia bez wartości odstających	5,87		
Europa Wschodnia	5,47		

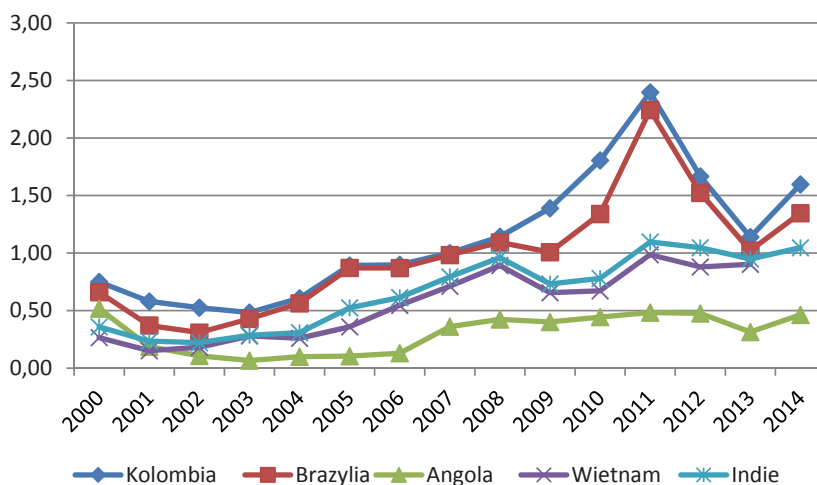
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych International Coffee Organization.

prażonej kształtowały się na poziomie odpowiednio 7,59 i 5,47 USD/lb. Eliminując wartości odstające, ceny wynosiły 5,87 USD/lb dla Europy Zachodniej i 5,47 USD/lb dla Europy Wschodniej.

Biorąc pod uwagę wybrane rynki konsumenckie, najwyższą cenę w 2014 roku odnotowano na rynkach austriackim (8,63 USD/lb) i włoskim (8,85 USD/lb). Wyjątek stanowią państwa takie jak Wielka Brytania i Malta, gdzie w 2014 roku zanotowano ceny w wysokości odpowiednio 20,56 i 14,93 USD/lb. Jak już wcześniej wspomniano, według metodologii Międzynarodowej Organizacji Kawy do obliczenia tych wartości użyto kawy rozpuszczalnej, będącej bardziej przetworzonym produktem. Najniższa cena na hurtowych rynkach krajów konsumpcji kawy w 2014 roku została odnotowana we Francji (3,77 USD/lb) i w Polsce (3,85 USD/lb). Na zupełnie innym poziomie kształtują się ceny producenta. W 2014 roku najwyższe ceny w wysokości 2,36 USD/lb odnotowali producenci z Kuby, która nie należy jednak do głównych producentów światowych.

Wśród głównych producentów ziaren kawy najwyższe ceny wystąpiły w Indiach (1,76 USD/lb) oraz Kolumbii (1,60 USD/lb). Największy producent kawy na świecie – Brazylia, odnotowała w 2014 roku ceny producenta w wysokości 1,35 USD/lb. Najniższe ceny uzyskiwali producenci z Afryki. W Ugandzie producent otrzymywał w 2014 roku 0,79 USD/lb, a w Angolii 0,55 USD/lb.

Warty podkreślenie jest fakt, że w latach 2000–2003 większość krajów produkujących ziarna kawy doświadczyła drastycznych spadków cen (rys. 2). Średni spadek cen wyniósł w tym okresie około 46%, niemniej w niektórych państwach Afryki nastąpiła ich redukcja nawet o 80%. Ciekawostką może być fakt, że według szacunków International Coffee Organization, z kwoty 1,75 funta, jaką trzeba zapłacić za kawę w kawiarni w Londynie, producent ziarna kawy otrzymuje maksymalnie równowartość 5 pensów. Charis Gresser and Sophia Tickell z organizacji Oxfam szacują, że afrykański producent uzyskuje około 2–3% ceny kawy sprzedawanej na półkach w supermarketach krajów uprzemysłowionych [Gresser i in. 2002]. Inną ważną kwestią jest stale pogłębiająca się różnica między cenami hurtowymi w krajach konsumujących ziarna kawy a cenami w krajach produkujących.

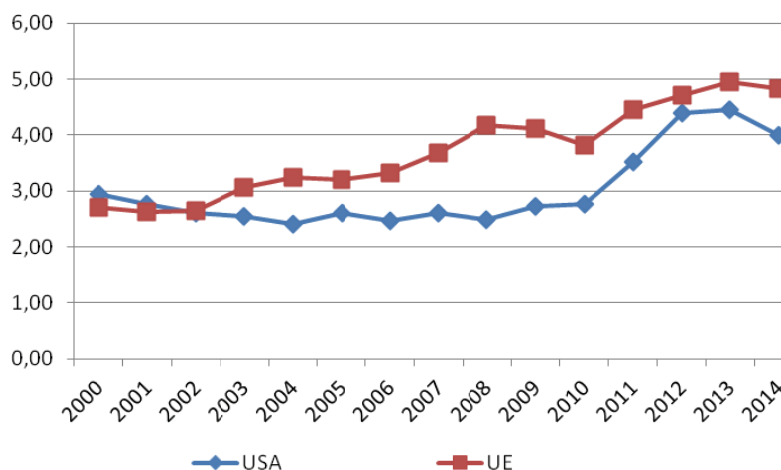


Rysunek 2

Ceny producenta dla głównych państw produkujących ziarna kawowe w latach 2000–2014 [USD/lb]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych International Coffee Organization.

Rysunek 3 obrazuje pogłębiającą się różnicę w cenach ziaren kawy między hurtowymi rynkami krajów konsumenckich i producenckich. W Unii Europejskiej różnica ta wynosiła 2,7 USD w 2000 roku oraz 4,82 USD w 2014 roku. W porównaniu z krajami europejskimi różnica ta była mniejsza w Stanach Zjed-



Rysunek 3

Ceny producenta i konsumenta na rynkach USA i UE w latach 2000–2014 [USD/lb]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych International Coffee Organization.

noczonych, niemniej nastąpił również jej wzrost – z 2,94 USD w 2000 roku do 3,93 USD w 2014 roku. Zaradzić tej sytuacji próbują organizacje NGO, takie jak World Fair Trade Organization [Dragusanu i in. 2013]. Według Michaela Hiscoxa badania wskazują, że konsumenci cenią sobie produkty typu kawa wytwarzane w sposób społecznie odpowiedzialny i z uwzględnieniem troski o środowisko naturalne [Hiscox i in. 2011].

Analiza handlu kawą

Handel międzynarodowy ziarnami kawowymi zdominowany jest przez grupę kilkunastu międzynarodowych korporacji. Gros z nich zaopatruje nawet do 75% swych rynków krajowych. Wśród takich podmiotów wymienić należy Neumann Kaffe (Niemcy), Volcafe (Szwajcaria), Cargill (USA), Esteve (Brazylia/Szwajcaria), Aron (USA), ED&F Man (Wielka Brytania), Dreyfus (Francja), Mitsubishi (Japonia). Szczególnie silną pozycję na rynku hurtowym mają także wielkie koncerny spożywcze, takie jak: Nestlé, Kraft Foods, Folgers (Procter & Gamble) czy Sara Lee (Farmer Bros. Co), dysponujące własnymi łańcuchami dostaw, obejmującymi całą ścieżkę łańcucha dostaw kawy, tj. od plantacji do konsumenta [Kowalski 2010]. W 2014 roku światowy eksport kawy wyniósł ponad 8 mln t, w ujęciu wartościowym – 31 mld USD. Dla porównania w 2001 roku producenci na świecie wyeksportowali 5,3 mln t kawy, stanowiącej wartość 6,7 mld USD.

Niekwestionowanym liderem w eksporcie ziaren kawy jest Brazylia. Jej eksport wzrósł wartościowo z 1,2 mln USD w 2001 roku do 6 mln USD w 2014 roku. Na drugim miejscu uplasował się Wietnam, którego eksport wzrósł z 0,4 mln USD w 2001 roku do 2,9 mln USD w 2014 roku, i wyprzedził Kolumbię, której eksport wzrósł z 0,77 mln USD w 2001 roku do 2,5 mln USD w 2014 roku. Te trzy kraje producenckie w 2014 roku osiągnęły 36% eksportu światowego ziaren kawy.

Do najbardziej liczących się importerów ziaren kawy zaliczyć można Stany Zjednoczone (import wzrósł z 1,6 mln USD w 2001 roku do 5,8 mln USD w 2014), Niemcy (wzrost z 1,1 mln USD w 2001 roku do 4 mln USD w 2014 roku) oraz Francję (wzrost z 0,5 mln USD w 2001 roku do 2,6 mln USD w 2014 roku). Do innych znaczących importerów zaliczyć można Włochy, Japonię, Kanadę i Holandię. Niemniej pierwsze trzy z wymienionych krajów 40% światowego importu kawy. Potwierdza to tezę, że główne ośrodki konsumpcji i przerobu ziaren kawy znajdują się w bogatych krajach uprzemysłowionych. Według badań Ponte dwie największe grupy przerobu kawy, Nestlé i Philip Morris, kontrolowały w 2000 roku 49% rynku kawy prażonej i rozpuszczalnej. Część koncernu Philip Morris specjalizująca się w branży kawy została obecnie rozdzielona pomiędzy spółki Mondelez International i Kraft Heinz.

Ciekawym zjawiskiem jest również fakt, że wśród największych eksporterów kawy znajdują się państwa europejskie. Na czwartej pozycji wśród największych eksporterów w ujęciu wartościowym znalazły się Niemcy, a także Szwajcaria.

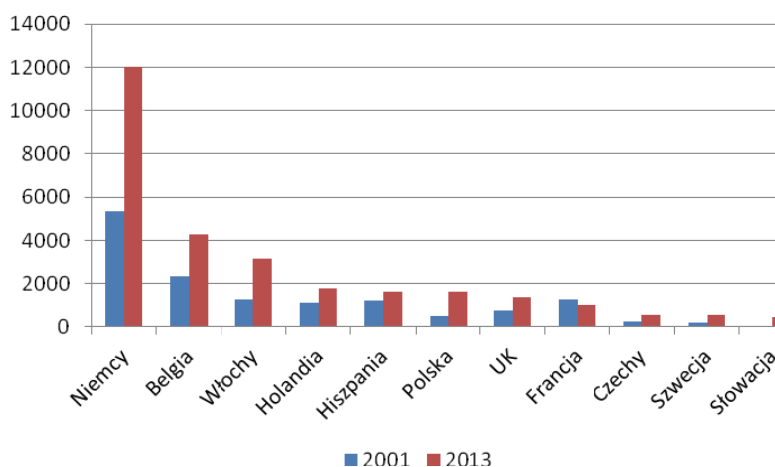
Tabela 5

Porównanie wartości eksportu i importu ziaren kawy w latach 2001 i 2014

Państwo	Eksport [tys. USD]		Państwo	Import [tys. USD]	
	2001	2014		2001	2014
Brazylia	1 212 557	6 052 719	USA	1 619 380	5 882 105
Wietnam	391 234	2 998 656	Niemcy	1 095 859	4 018 036
Kolumbia	769 384	2 516 694	Francja	492 621	2 655 147
Niemcy	440 152	2 484 822	Włochy	488 454	1 708 015
Szwajcaria	35 769	2 211 248	Japonia	576 178	1 442 251
Włochy	290 489	1 503 667	Kanada	356 978	1 305 423
Indonezja	188 492	1 039 609	Holandia	247 804	1 129 158
Etiopia	145 124	1 023 865	Hiszpania	242 046	1 051 326
Belgia	214 721	995 205	Belgia	283 806	1 048 748
USA	271 617	958 674	UK	209 880	833 172
Francja	84 339	803 200	Szwajcaria	131 189	725 143

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Faostat.

ria, Włochy, Belgia i Francja. Jest to wynik reeksportu ziaren kawy odbywającego się za pośrednictwem krajów przemysłowych [Pierrot 2015]. Według danych International Coffee Organization do największych reeksporterów kawy w ujęciu ilościowym zaliczyć można Niemcy, Belgię i Włochy, co przedstawia rysunek 4.



Rysunek 4

Porównanie wartości reeksportu ziaren kawy w latach 2001 i 2013 (dane w tys. 60-kilogramowych worków)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych International Coffee Organization.

Polska na rynku kawy

Polska należy do grupy krajów importujących i przetwarzających ziarna kawy. Pod względem ilościowym Polska znalazła się na 16. miejscu, importując 0,11 mln t kawy w 2014 roku. Co znamienne, w 2001 roku Polska importowała 0,12 mln t ziaren kawy rocznie. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku eksportu. W 2001 roku Polska eksportowała 15 tys. t kawy rocznie, w 2014 roku ilość ta wzrosła do 66 tys. t kawy rocznie. Taki obraz skłania do wyciągnięcia wniosków, że część importowanych ziaren kawy jest eksportowana. Część kawy konsumpcyjnej importowana jest zaś w postaci już przetworzonej i gotowej do konsumpcji. Potwierdzają to dane International Coffee Organization, które plasują Polskę na szóstej pozycji pod względem wielkości reeksportu, przed Wielką Brytanią i Francją.

Podsumowanie

Uprawa kawy jest w przeważającej mierze domeną krajów rozwijających się na kontynentach Ameryki Południowej, subsaharyjskiej Afryki i południowej Azji. Przetwórstwo i konsumpcja kawy odbywa się głównie w uprzemysłowionych krajach Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych i Japonii. Rozpad międzynarodowego porozumienia cenowego i systemu kwot w latach 90. XX wieku oraz przejście Wietnamu do czołówki producentów spowodowały, że obecnie przeważa rynek przetwórców. Głównym problemem dla producentów kawy jest długi łańcuch dostaw od uprawy do półki sklepowej, co pociąga za sobą niskie ceny dla producentów rolnych balansujących na granicy opłacalności prowadzenia upraw. Do największych eksporterów ziaren kawy zaliczyć można Brazylię, Wietnam oraz Kolumbię. Największymi importerami są Stany Zjednoczone, Niemcy oraz Włochy. Niemcy są jednocześnie czwartym największym eksporterem kawy na świecie i pierwszym największym reeksporterem.

Istnieje znacząca rozbieżność między ceną producenta kawy a ceną hurtową ziaren kawy w krajach uprzemysłowionych, które są jednocześnie jej największymi konsumentami. Różnice cenowe uległy w ostatnich latach znacznemu pogłębieniu na niekorzyść producentów kawy.

Polska odgrywa marginalną rolę w handlu kawą na świecie, nie należy ani do głównych eksporterów lub reeksporterów, ani do znaczących importerów ziaren kawy. W ostatnich latach import kawy do Polski nie przekroczył 150 tys. t, co stanowiło jedynie 1,5% importu światowego tego surowca. Ciekawym zjawiskiem jest fakt ponadczterokrotnego wzrostu reeksportu kawy. W praktyce nie są to znaczące ilości na skalę międzynarodową, ale już sam fakt świadczy o dostrzeganiu biznesowej szansy w handlu kawą przez jednostki gospodarcze mające swoje siedziby w Polsce.

Literatura

- COWAN B., 2005: *The social life of coffee. The emergence of the British coffeehouse*, Yale University Press, New Haven and London.
- DANIELS S., PETCHERS S., 2005: *The coffee crisis continues: situation assessment and policy recommendations for reducing poverty in the coffee sector*, Oxfam, America.
- DRAGUSANU R., GIOVANNUCCI D., NUNN N., 2014: *The Economics of Fair Trade*, Journal of Economic Perspectives 28 (3), 217–236.

- Fairtrade, 2002: *Spilling the beans, on the coffee trade*, The Fairtrade Foundation, <http://konsumenci.org/sh/wp-content/uploads/2010/08/Spilling%20The%20Beans%20on%20the%20Coffee%20Trade.pdf> [dostęp: 27.11.2015].
- GRESSER C., TICKELL S., 2002: *Mugged, Poverty in your coffee cup*, Oxfam International, <http://www.oxfamamerica.org/static/media/files/mugged-full-report.pdf> [dostęp: 27.11.2015].
- HISCOX M.J., BROUKHIM M., LITWIN S.C., 2011: *Consumer Demand for Fair Trade: New Evidence from a Field Experiment using eBay Auctions of Fresh Roasted Coffee*, Mimeo, Harvard University, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1811783 [dostęp: 27.11.2015].
- ICO, 2015: *Groups of coffee*, <http://www.ico.org/glossary.asp> [dostęp: 27.11.2015].
- KOWALSKI W., 2015: *Wszystko o rynku kawy*, EFIX Dom Maklerski, <https://www.efixdm.pl/C/dwn/ae/coffee.pdfpdf> [dostęp: 27.11.2015].
- KRIVONOS-GONZÁLEZ E., GARDNER B., 2007: *Three Essays on Coffee Markets, ProQuest Information and Learning Company, Ann Arbor*, <http://drum.lib.umd.edu/bitstream/handle/1903/7847/umi-umd-5137.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp: 27.11.2015].
- LEWIN B., GIOVANNUCCI D., VARANGIS P., 2004: *Coffee markets: New paradigms in global supply and demand*, The World Bank, Agriculture and Rural Development Discussion Paper 3.
- NCA, 2015: *History of Coffee, An Ethiopian legend*, <http://www.ncausa.org/About-Coffee/History-of-Coffee> [dostęp: 27.11.2015].
- Nestlé, 2001: *Management Report 2001*, http://www.nestle.com/asset-library/documents/library/documents/annual_reports/2001-management-report-en.pdf [dostęp: 27.11.2015].
- PIERROT J., 2015: *Product Factsheet, Coffee in Belgium, CBI Market Intelligence*, <https://www.cbi.eu/sites/default/files/study/product-factsheet-coffee-belgium-2014.pdf> [dostęp: 27.11.2015].
- WOŹNIAK-ANDRZEJUK A., 2012: *Prezentacja zróżnicowania obszarowego grup producentów rolnych w Polsce z wykorzystaniem nowoczesnych technologii zarządzania i wizualizacji danych*, *Zeszyty Naukowe SGGW EiOGŻ* 100, 49–62.

The analysis of trends in production and trade of coffee worldwide and in Poland

Abstract

This article presents the world coffee market, coffee production in the developing countries, and international trade in coffee. The research concerns the leading countries of coffee beans production, the main importers and processors of coffee, and levels of production and trade of coffee in separate periods. The article also presents the main countries behind re-export of coffee beans. The analysis shows the increasing price difference between grains sold in the exporting

countries and markets where coffee processing and consumption takes place. Issues of small- and medium-sized agricultural producers and their dependence on the price of grains, were pointed out, especially in African countries. The article shows the role of Poland in the international grain coffee trade.

Key words: coffee, coffee types, prices of coffee beans, production of coffee, trade in coffee, price differences